

Ekim 2012

Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

Tutuklama şartları ve hükümlülere muamele

(Ayrıca bkz. Tutukluların sağlık hakları)
Hücrede tecrit

Ilaşcu ve Diğerleri – Moldova ve Rusya Davası (başvuru no. 48787/99)

8.7.2004 (Büyük Daire)

O sırada muhalif bir politikası olan Moldova vatandaşı Ilie Ilaşcu, terörle bağlantılı bir dizi suçtan idam cezasına mahkumiyetinin fiili olarak iptal edilmesi ve 2001’de tahliye edilmesi öncesinde Moldova’nın Transnistriya bölgesinde çok sıkı şartlarda tecrit halinde 8 yıl tutulmuştu. İdam cezasının infazını beklerken diğer mahkumlarla teması bulunmamış dışarıdan hiç haber alamamıştı. Mektuplaşmasına izin verilmediği için avukatıyla görüşmemekte, ailesi düzenli ziyaretine gelememekte idi. Hücresinde kalorifer veya başka bir ısıtıcı mevcut değildi. Ceza olarak yemekten mahrum edilmekte, yıkanmasına nadiren izin verilmekteydi. Bu şartlar ve kendisine sağlık hizmeti de verilmemesi nedeniyle sağlığı kötüleşmişti.

AİHM bu şartların bütününe işkenceye tekabül ettiğine, dolayısıyla Rusya’nın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesini (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal ettiğine hükmetmiştir. (AİHM Moldova’nın Transnistriya bölgesinin o sırada Rus Hükümetinin fiili denetimi altında olduğunu veya Rus Hükümetinin en azından o bölgeye dair karar nüfuzunun bulunduğunu kaydetmiştir.

Ramirez Sanchez – Fransa Davası (59450/00)

04.07.2006 (Büyük Daire)

“Çakal Carlos” olarak bilinen uluslararası terörist Ilich Ramirez Sanchez, terör suçlarından mahkum olduktan sonra 8 yıl hücre tecridinde tutulmuştur. Diğer mahkumlardan ayrı tutulmakla birlikte TV izlemesine, gazete okumasına, ailesi ve avukatları ile görüşmesine izin verilmiştir.

AİHM 3. Maddenin ihlal edilmediğine hükmetmiştir. AİHM, bilhassa Ramirez Sanchez’in karakteri ve arz ettiği tehlike göz önünde tutulduğunda, tutulma şartlarının insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil edecek asgari ağır şartlar düzeyine ulaşmadığını kaydetmiştir. AİHM Fransa’nın hüküm verilmeden aylar öncesinde hücrede tecrit uygulamasına son verdiğini dikkate almıştır.

Bunun yanısıra, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) Ramirez Sanchez’e uzun süre tecrit

uygulanmasının uzun vadedeki muhtemel etkilerine ilişkin kaygılarını paylaşan AİHM, görece tecrit biçiminde uygulanırsa dahi hücre tecridinin bir mahkuma belirsiz süreyle uygulanamayacağını vurgulamıştır. AİHM'ye göre Devlet, bir mahkumun hücre tecridi durumunu düzenli biçimde gözden geçirmeli, tecridin devamı halinde bunun gerekçelerini göstermeli ve mahkumun fiziksel ve ruh sağlığı durumunu izlemelidir.

Piechowicz - Polonya Davası (20071/07) ve Horych – Polonya Davası (13621/08)

17.04.2012

Her iki dava da, tehlikeli olarak sınıflandırılan tutukluların/hükümlülerin tutulduğu Polonya Cezaevlerinde uygulanan rejimle ilgili idi.

Her iki davada da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. Maddesi (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ile 8. Maddesi (özel ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edilmiştir; Piechowicz – Polonya davasında 5. Maddenin 3. ve 4. fıkraları (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal edilmiştir.

AİHM özellikle bu rejimde tutukluların yeterli ruhsal ve fiziksel uyarıcılardan mahrum biçimde ve bu rejimin uzatılarak devam edilmesine ilişkin somut nedenlerin var olup olmadığı incelenmeksizin yıllar boyu tecritte tutulmalarının tutukevindeki güvenliğin sağlanması adına gerekli olmadığına karar vermiştir.

X – Türkiye Davası (24626/09)

09.10.2012

Dava, bir eşcinsel mahkumun diğer mahkumların sindirici ve yıldırıcı davranışlarından şikayetçi olması sonrasında toplamda 8 aydan uzun bir süre hücre tecridinde tutulması ile ilgili idi.

AİHM başvuranın tutulma şartlarının kendisinde ruhsal ve fiziksel acılara, insanlık onuruyla oynandığı duygusuna yol açtığını, bunun da "insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele" anlamına geldiğini kaydederek Sözleşmenin 3. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir. AİHM ayrıca başvurana hücre tecridi uygulanmasının nedeninin kendisini korumak değil cinsel yönelimi olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle, başvurana AİHM 14. Maddeye aykırı biçimde ayrımcı muamele gösterildiği sonucuna varmıştır.

Aşırı kalabalık

Mandic ve Jovic – Slovenya Davası (5774/10 ve 5985/10) ve Strucl ve Diğerleri – Slovenya Davası (5903/10, 6003/10 ve 6544/10)

20.10.2011

Davalar, Slovenya'da bulunan Ljubljana Hapishanesindeki şartlarla ilgili idi. Başvuranlar burada aylarca kişisel yaşam alanı 2.7 m² ve Ağustos ayı ortalama öğleden sonra sıcaklığı yaklaşık 28°C olan hücrelerde tutulmuşlar, zamanlarının çoğunda hücrelerinde geçirmek zorunda kalmışlardır.

AİHM, başvuranların maruz bırakıldıkları sıkıntı ve güçlüklerin, tutulma şartlarında kaçınılmaz olan düzeyin ötesinde olduğunu ve dolayısıyla aşağılayıcı muameleyle karşılık geldiğini kaydederek 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Zorla besleme ve zorunlu tıbbi müdahale

Nevmerzhitsky – Ukrayna Davası (54825/00)

05.04.2005 (Daire)

Yevgen Nevmerzhitsky 1997-2000 yılları arasında 2 yıl 10 ay tutuklu kalmıştır bu sırada çeşitli cilt hastalıklarına yakalanmış ve sağlığı ciddi ölçüde kötüleşmiştir. Azami yasal tutukluluk süresinin aşılmasına ve tahliye talepleri reddedilerek tutukluluğu 5 kez uzatılmıştır. Nevmerzhitsky tutukluluğu sırasında birkaç kez açlık grevi başlatmış ve zorla beslenmiştir.

AİHM 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Zorunlu besleme gibi bir tedbirin aşağılayıcı muamele kapsamına girmemesi için kişinin hayatını kurtarmak amacıyla uygulanması gerekir. Ancak, Hükümet Nevmerzhitsky'nin durumunda zorla beslemenin tıbbi açıdan gerekliliğini ortaya koymamıştır. Bu yüzden, AİHM bu tedbirin keyfi olduğuna karar vermiştir; başvuranın bilinçli biçimde yemek yemeyi reddetmesine yönelik usul güvencelerine saygı gösterilmemiştir. Üstelik, ilgili kelepçeli olduğu halde ağız açık tutan bir gereç kullanılarak ve yemek borusuna özel bir kauçuk boru konarak zorla besleme yapılmıştır; bu ise işkence oluşturmaktadır.

Jalloh – Almanya Davası (54810/00)

11.07.2006 (Büyük Daire)

Uyuşturucu sattığından şüphelenilen Abu Jalloh'a, yakalandığı sırada yuttuğuna inanılan uyuşturucu torbalarını istifra yoluyla çıkarmasını sağlamak için hastanede rızası haricinde kusturucu ilaç içirilmiştir. Çıkarılan uyuşturucular, sonradan hakkında açılan ceza davalarında aleyhine delil olarak kullanılmıştır.

AİHM 3. Maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM uyuşturucu ticaretini denetlemenin kamu yararına olduğunu kabul etmekle birlikte, Jalloh'un büyük çapta bir uyuşturucu taciri olmadığını, soruşturma makamlarının vücudundan doğal yollarla dışarı çıkmasını bekleyebileceklerini, Yüksek Sözleşmeciler Tarafının pek çoğunun uyuşturucu suçlarını soruştururken bu yöntemi tercih ettiklerini kaydetmiştir. Zorla kusturucu ilaç içirilmesi sağlık açısından tehlikelidir; bu yöntem Almanya'da iki ölüme neden olmuştur. ayrıca, ilacın Jalloh'a bir tüp kullanmak suretiyle zorla içirilmesi kendisinde acıya ve endişeye yol açmış olmalıdır.

Hücrelerdeki (hijyenik) koşullar

Kalashnikov – Rusya Davası (47095/99)

15.7.2002 (Daire)

Valeriy Kalashnikov zimmet suçlamasıyla yaklaşık 5 yıl tutuklu kalmış, 2000 yılında beraat etmiştir. Kalashnikov, tutulduğu tutukevinin şartlarından şikayetçi olmuştur. Buna göre; özellikle, koşuş çok kalabalıktı, 17 metrekarelik bir mekanda 24 hükümlü/tutuklu kalmaktaydı, koşuşta pek çok mahkum ağır sigara tiryakisi idiler ve kendisi de mecburen pasif içici haline gelmişti, tv ve koşuş ışıkları hiç kapanmadığı için düzgün uyumak mümkün değildi, koşuş hamamböceklerinin ve

karıncaların istilası altındaydı ve başvuran farklı cilt ve mantar hastalıklarına yakalanmıştı, bu hastalıklar neticesinde ayak tırnaklarını ve el tırnaklarından bazılarını kaybetmişti.

AİHM özel olarak Kalashnikov'a yönelik aşağılayıcı muamele niyeti olmadığını kabul etmekle birlikte, tutukluluk şartlarının aşağılayıcı muameleyle karşılık geldiğini ve 3. Maddenin ihlal edildiğini kaydetmiştir. Özellikle ortamın aşırı kalabalık ve hijyenden yoksun olmasının ve bunun başvuranın sağlık durumu üzerindeki etkisinin yanısıra başvuranın bu şartlarda uzun süre tutulması, bu tespitin yapılmasında etkili olmuştur. AİHM koğuşun aşırı kalabalık olması ile ilgili olarak, CPT'nin hükümlü/tutuklu başına belirlediği yaklaşık 7 m² standardının uygun ve istenir bir standart olduğunu vurgulamıştır.

Modârcă – Moldova Davası (14437/05)

10.5.2007

Osteoporoz hastası olan Vladimir Modârcă 2005 yılında 10 metrekarelik bir hücrede diğer üç tutukluyla birlikte 9 ay tutulmuştur. Hücreye çok az güneşli girmektedir, ısıtma ve havalandırması yetersizdi ve belirli aralıklarla elektrik ve su kesintisi meydana gelmekteydi. Modârcă'ya çarşaf, yastık kılıfı veya hapisane giysileri verilmemişti. Yemek yedikleri masa tuvaletin yanındaydı ve günlük yemek gideri tutuklu başına 0.28 Avro ile sınırlıydı. CPT 2004 Eylülünde bu hapishaneyi ziyaretinin ardından yemeklerin "iğrenç ve yenmesinin neredeyse imkansız" olduğunu rapor etmişti.

AİHM bir bütün olarak Modârcă'nın tutulma şartlarının ve bunlara tahammül etmek zorunda bırakıldığı sürenin 3. Maddenin ihlali anlamına geldiği sonucuna varmıştır.

Florea – Romanya Davası (başvuru no. 37186/03)

14.09.2010 (Daire)

Kronik hepatit ve arteriyel hipertansiyon hastası olan Gheorge Florea, 2002-2005 yılları arasında Romanya Botasani Cezaevinde tutuklu kalmıştır. Yaklaşık 9 ay boyunca yalnızca 35 yatağı bulunan bir koğuşta 110-120 mahkumla birlikte yaşamak zorunda kalmıştır. Tutukluluğu süresince sigara içen mahkumların arasında kalmıştır.

AİHM Florea'nın tutukluluk şartlarının 3. Maddenin ihlali anlamına geldiğine hükmetmiştir. Devlet hükümlülerin/tutukluların tutulma şartlarında kaçınılmaz olan düzeyin ötesinde sıkıntı ve güçlüğü maruz bırakılmamalarını ve sağlık durumlarının bozulmamasını teminle yükümlüdür.

Pavalache – Romanya Davası (başvuru no. 38746/03)

18.10.2011

Başvuran, 3. Maddeye (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) istinaden özellikle tutukluluğu sırasında sigara dumanına maruziyeti ve ihtiyaç duyduğu tıbbi tedavideki gecikmeler nedeniyle tutukluluk koşullarının uygunsuz olduğunu iddia etmekteydi.

AİHM 3. Maddenin (muamele) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Tutuklu/hükümlülerin çıplak aranması

Iwańczuk – Polonya Davası (25196/94)

15.11.2001 (Daire)

Krzysztof Iwańczuk tutukluluğu sırasında 1993 parlamento seçimlerinde oy kullanmak için izin istemiştir. Gardiyanlar bunun mümkün olduğunu, fakat önce soyunup aranması gerektiğini söylemişlerdir. Iwańczuk iç çamaşırları haricinde soyunmuştur. Bu sırada gardiyanlar kendisiyle alay etmiş, vücuduyla ilgili aşağılayıcı hareketlerde ve sözlü tacizde bulunmuşlardır. Çırılçıplak soyunması emredilmiş, kendisi bunu reddedince oy kullanmasına izin verilmeksizin koğuşuna geri gönderilmiştir.

AİHM, bu tarz davranışların aşağılayıcı muamele anlamına geldiğine ve 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Iwańczuk tutukluluğu sürecinde uysal bir tutum içerisinde idi; şiddet içeren bir suçtan tutulmamaktaydı; sabıkası yoktu ve o sırada şiddete başvuracağından endişe etmek için makul bir neden bulunmamaktaydı. Bu nedenle, güvenlik gerekçesiyle gardiyanlar önünde çırılçıplak soyunmasını gerektirecek hiçbir neden yoktu.

Çıplak arama uygulaması, belirli hallerde cezaevi güvenliğinin temini veya cezaevinde kargaşanın önlenmesi adına gerekli olabilmekle birlikte, bunlar uygun şekilde yapılmalıdır. Bu davada olduğu gibi kişide aşağılanma ve aşağılık duygularını tahrik edecek davranışlar, insanlık onurunun hiçe sayılması anlamına gelir.

Valašinas – Litvanya Davası (44558/98)

24.7.2001 (Daire)

Juozas Valašina hırsızlık, ateşli silah bulundurma ve satma suçlarından mahkumiyet nedeniyle cezaevinde hükümlü bulunduğu sırada bir akrabasının ziyareti sonrasında bir kadın infaz koruma görevlisinin önünde soyunmak zorunda bırakılmıştır. Valašinas bunun kendisini aşağılamak amacıyla yapıldığını iddia etmekteydi. Soyunduktan sonra çömelmesi emredilmiş ve cinsel organları ve akrabasının getirdiği yiyecekler eldiven giymedikleri halde gardiyanlar tarafından incelenmiştir.

AİHM bu şekilde arama yapılmasının Valašinas'a karşı açık bir saygısızlık olduğunu ve böylelikle insanlık onurunun hiçe sayıldığını kaydetmiştir. AİHM bunun aşağılayıcı muamele anlamına geldiğine ve Sözleşmenin 3. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Frérot – Fransa Davası (70204/01)

12.6.2007

Önceden aşırı sol bir silahlı örgüt üyesi olan Maxime Frérot, adam öldürme ve silahlı soygun da dahil çeşitli suçlardan mahkum olduğu ömür boyu hapis cezasını çekerken 1994-1996 yılları arasında Fresnes hapisanesinde tutulduğu dönemde ziyaretler sonrasında ziyaret odasından düzenli olarak her çıktığında soyularak aranmıştır. Bu uygulamayı reddettiğinde disiplin hüccresine konmuştur.

AİHM 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. AİHM Frérot'a uygulanan çıplak aramalarla güvenliğin sağlanmasının ve suç işlemesinin amaçlandığını kabul etmekle birlikte, arama usulünün bir hapishaneden diğerine değişmesi karşısında

hayrete düşmüştür. Başvuran yalnızca Fresnes'te makat incelemesine mecbur tutulmuştur. Bu hapishanede ziyaret odasından dönen her mahkumun mahrem yerlerinde madde veya nesne sakladıkları varsayılmaktaydı. Bu nedenle, AİHM mahkumların keyfi tedbirlere maruz kaldıkları hissine kapıldıkları sonucuna varmaktadır. Bu arama usulü bir genelgeyle getirilmiş olup cezaevi müdürüne çok geniş takdir hakkı vermektedir.

El Shennawy – Fransa Davası (51246/08)

20.01.2011

Farklı suçlardan hapis cezası çekmekte olan El Shennawy, bilhassa yargılama sürecinde maruz bırakıldığı çıplak aramalardan şikayetçi idi.

AİHM 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Bahse konu aramalar zorunlu güvenlik ihtiyaçlarından kaynaklanmamaktaydı. Bu aramalar kısa bir süreyle devam etmiş olmasına karşın El Shennawy'de tutukluların/hükümlülerin çıplak aranmasında kaçınılmaz olarak hissedilecek düzeyin ötesinde keyfilik, aşağılık ve endişe derecesinde aşağılanma duyguları meydana getirmişti.

Müteaddit nakiller

Khider – Fransa Davası (39364/05)

09.07.2009

Çete üyesi olarak silahlı soygun da dahil bir dizi suçtan tutuklu yargılanan Cyril Khider, tutukluluk şartlarından ve tutukluluğu sırasında "özel gözetim gerektiren tutuklu" olarak maruz kaldığı güvenlik tedbirlerinden ve bilhassa müteaddit defalar farklı hapishanelerine nakledilmesinden, uzun süre hücre tecridinde tutulmasından ve sistematik üst aramalarından şikayetçi idi.

AİHM 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Payet – Fransa Davası (19606/08)

09.07.2009 (Daire)

Adam öldürme suçundan hapis cezasını çeken Payet tutukluluk şartlarından, güvenlik gerekçesiyle sıklıkla farklı koşullara ve hapishanelere naklinden, doğal ışıktan ve asgari temizlik koşullarından mahrum hücrelere konmak da dahil kendisine uygulanan disiplin cezasından şikayetçi idi.

AİHM Payet'in konduğu disiplin koşullarındaki kötü şartlar (pis ve bakımsız mekan, su baskını, okuma ve yazma için ışığın yetersiz olması) nedeniyle 3. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. AİHM güvenlik gerekçesiyle nakiller konusunda herhangi bir ihlale hükmetmemiştir.

Kötü muamele

Preminyin – Rusya Davası (başvuru no. 44973/04)

10.02.2011 (Daire)

Dava, bir bankanın internet güvenlik sistemine girdiğinden şüphelenilen bir tutukluya koşuş arkadaşları ve gardiyanlar tarafından kötü muamelede

bulunulduğu iddiası ve tahliye talebinin ivedilikle incelenmemesi şikayeti ile ilgili idi.

AİHM 3. Maddenin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edildiğine ve 3. maddenin iki kez (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı; etkili soruşturma yapılmaması) ve 5. Maddenin 4. fıkrasının (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Çocuklar

Çoşelav – Türkiye Davası (no. 1413/07)

09.10.2012

Başvuranlar, 16 yaşındaki oğullarının yetişkin hapisanesinde intiharından Türk makamlarının sorumlu olduğunu iddia etmekteydiler.

2. Madde (yaşam hakkı; etkili soruşturma yapılmaması) ihlal edilmiştir.

AİHM, Türk makamlarının başvuranların oğlunun ağır psikolojik sorunlarına kayıtsız kalmalarının ve hatta önceki intihar girişimleri nedeniyle disiplin cezası uygulamakla tehdit etmelerinin yanısıra, herhangi bir tıbbi veya psikolojik destek vermeksizin yetişkinliklerle bir arada tutarak ruh halinin kötüye gidişinden ve sonuçta intihara sürüklenmesinden sorumlu olduklarına hükmetmiştir.

Pilot karar

Ananyev ve Diğerleri – Rusya Davası (başvuru no. 42525/07 ve 60800/08)

10.01.12 (Daire)

Dava, üç Rus vatandaşının ceza yargılaması sürecinde insanlık dışı ve aşağılayıcı şartlarda tutulduklarına ilişkin şikayetleri ile ilgili idi.

AİHM 3 maddenin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ve 13. Maddenin (etkili başvuru hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

AİHM, 46. Madde (AİHM kararlarının infazı) kapsamında Rus Hükümetinin:

- koğuş tuvaletlerinin aralarına paravan çekmek, koğuş camlarındaki kalın kafesleri kaldırmak ve duş alma sıklığını artırmak suretiyle maddi tutulma şartlarını iyileştirmekle,
- mevcut yasal çerçeveyi, uygulamaları ve tutumları değiştirmekle,
- tutukluluk tedbirinin ancak mutlak gereklilik arz ettiğinde uygulanmasını temin etmekle,
- her tutukevi için azami kapasiteyi tesis etmekle,
- mağdurların yetersiz tutukluluk şartları hakkında etkili biçimde şikayetçi olabilmelerini ve tazmin edilmelerini sağlamakla

yükümlü olduğunu kaydetmiştir.

Rus makamları, yukarıdaki gerekliliklerin yerine getirilmesini teminen, karar nihai hale geldikten sonra 6 ay içinde Bakanlar Komitesi ile işbirliği içerisinde bu sorunların halline yönelik bağlayıcı bir takvim hazırlamalıydı. Rus makamları ayrıca kararın kesinleşmesinden (tebliğ edilen davalar için) veya tebliğ tarihinden (yeni davalar) itibaren 12 ay içerisinde Rus tutukevlerindeki insanlık dışı veya

aşğılayıcı muamele ile ilgili bütün davaların ivedilikle çözümlenmesini sağlamak da dahil yeterli zarar giderici tedbirleri almalıydı.

Torreggiani ve Diğerleri – İtalya Davası

08.01.2013

Dava, İtalyan cezaevlerinin aşırı kalabalık olması ile ilgili idi.

3. Madde (insanlık dışı veya aşğılayıcı muamele yasağı) ihlal edilmiştir.

AİHM 46. Madde (AİHM kararlarının infazı) kapsamında İtalyan makamlarından cezaevlerindeki kalabalıktan kaynaklanan Sözleşme ihlallerini giderecek bir kanun yolu veya kanun yolları tesis etme çağrısında bulunmuştur.

AİHM konuyla ilgili İtalya'dan yapılan başvuruların giderek artması nedeniyle ve söz konusu davalarda muhtemelen ihlal kararı çıkacağını göz önünde tutarak pilot karar usulünü uygulamaya karar vermiştir.

Ayrıca bkz. "[Pilot kararlar](#)" bilgi notu.

Basın İrtibat: Nina Salomon
nina.salomon@echr.coe.int

(Bu bilgi notunun Türkçe çevirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.)